

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie sięga tradycją do różnorodnych form działań oświatowych prowadzonych od XIX w. m.in. przez powołane w 1882 Towarzystwo Oświaty Ludowej, a od 1991 Koło Towarzystwa Szkoły Ludowej. Obydwa te towarzystwa miały zapisy statutowe zobowiązujące je do prowadzenia działalności bibliotecznej na rzecz najszerzych warstw społecznych. W 1906 Koło TSL otworzyło Publiczną Bezpłatną Wypożyczalnię Książek dla Wszystkich Warstw Ludności, przekształconą z biegiem lat w Bibliotekę Miejską. Powstanie jej warunkowała zasobność księgozbioru. Bogactwo zbiorów bibliotecznych zapewniła przede wszystkim operatywność działaczy TSL, którzy wytworzyli w społeczeństwie atmosferę ofiarności na cele biblioteczne. Jej znaczącym dowodem był zapis testamentowy adwokata rzeszowskiego dr. Alfonsa Roderyka Alsa, który przekazał w darze własny księgozbiór i 5 tys. koron z przeznaczeniem na utworzenie i utrzymanie czytelni naukowej przy bibliotece TSL. Kolejni darczyńcy to Towarzystwo Kasynowe i Policyjny Klub Sportowy. Rozwój Biblioteki Miejskiej wspomogły również: Zarząd Główny TSL, Kasa im. Mianowskiego z Warszawy, Towarzystwo Popierania Nauki Polskiej we Lwowie oraz liczne krakowskie i lwowskie biblioteki naukowe. Księgozbiór biblioteczny zawierał oprócz beletrystyki obszerny dział literatury naukowej i popularnonaukowej oraz czasopisma bieżące – lokalne, regionalne i krajowe. Stosunkowo obronną ręką Biblioteka wyszła z zawieruchy I wojny światowej. To m.in. sprzyjało jej rozwojowi w okresie II Rzeczypospolitej. Lata okupacji hitlerowskiej były okresem niweczenia przez okupanta jej kulturotwórczej roli.

Trwające od 1944 działania zmierzające do restytuowania owej istotnej dla życia miejskiego instytucji zostały zwieńczone otwarciem Miejskiej Biblioteki Publicznej 2 XII 1945. W 1950 została powołana Wojewódzka Biblioteka Publiczna. Głównym jej zadaniem była organizacja sieci bibliotek publicznych w miastach pow. i siedzibach gmin. Przejęcie nadzoru nad publicznymi bibliotekami powszechnymi przez Ministerstwo Kultury i Sztuki od 1951 (od Ministerstwa Oświaty) stworzyło przesłanki do centralizacji polityki bibliotecznej. Jej skutkiem było utworzenie pod koniec 1954 Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej, powstałej z połączenia Biblioteki Miejskiej i Wojewódzkiej w Rzeszowie. Nowa placówka rozpoczęła działalność w styczniu 1955. Pierwszym jej dyrektorem został dr Tadeusz Stanisław, znany już wówczas jako rzutki organizator odbudowy życia kulturalnego w tej części Polski.

Dzieje WiMBP należy rozpatrywać przy uwzględnieniu następujących czynników: sytuacji prawno-administracyjnej woj. rzeszowskiego, przynależności resortowej placówek bibliotecznych i aktualnej struktury organizacyjnej. Przesłanki te implikują podział dziejów Biblioteki na 5 zasadniczych okresów: 1945-51, 1952-75, 1976 – poł. 1990, poł. 1990-98, 1999-2002.

Pierwszy okres można nazwać latami odbudowy powojennej oraz kształtowania elementów jednolitej polityki bibliotecznej w tej części kraju. W l. 1944-51 oprócz bibliotek miejskich, wywodzących swój rodowód ze społecznikowskich działań w różnych ośrodkach Polski pld.-wsch., kształtowały się struktury biblioteczne odpowiadające podziałowi administracyjnemu ówczesnego woj. rzeszowskiego. W sierpniu 1950 władze wojewódzkie powołały Wojewódzką Bibliotekę Publiczną, której pracami kierował dyrektor mgr Wojciech Woś. Dużym wysiłkiem organizatorskim była przeprowadzona w l. 1946-48 na terenie całego województwa urzędowa rejestracja bibliotek i organizacja sieci bibliotek powiatowych, miejskich, gminnych oraz sieci punktów bibliotecznych.

Drugi najdłuższy, bo liczący 25 lat działalności okres to dalsza stabilizacja sieci publicznych bibliotek powszechnych, rozwój różnorodnych form działalności i zapisywanie w świadomości Polaków nie tylko tu zamieszkujących, że Rzeszowskie nie jest białą plamą na mapie rozwoju kultury narodowej. Początek działalności Biblioteki w nowej strukturze organizacyjnej i jej podporządkowanie Resortowi Kultury i Sztuki było przesłanką szerszej aniżeli dotychczas popularyzacji kultury regionu i informacji o nim w środkach masowego przekazu i publikacjach o zasięgu ogólnopolskim. W 1963 rozpoczęto edycję bibliografii Rzeszowszczyzny, która jest kontynuowana do dziś (w nieco zmienionym charakterze za l. 1975-98). Biblioteka w l. 1952-75 oprócz umacniania struktury sieci podjęła działania modernizacyjne, a przede wszystkim budowę wielu nowych obiektów dla placówek bibliotecznych na terenie całego woj. rzeszowskiego. Animatorem wszystkich poczynań w tym zakresie był ówczesny dyrektor mgr Stanisław Piziak. Kierował on działalnością WiMBP w latach 1958-68. Kontynuatorem jego poczynań zmierzających do modernizacji działalności bibliotecznej był mgr Zdzisław Daraż, który był dyrektorem w l. 1968-90. Na pocz. l. 80. XX w. zespół bibliotekarzy rozpoczął proces unowocześniania działalności merytorycznej. Wyodrębniono wówczas zbiory naukowe i zorganizowano Dział Zbiorów Specjalnych. Wydzielenie księgozbioru naukowego było wtedy konieczne ze względu na potrzeby czytelnicze studentów wyższych uczelni Rzeszowa. Rozszerzenie oferty czytelniczej o zbiory muzyczne i dokumenty życia społecznego było odpowiedzią nie tylko na dezyderaty studenckie, ale także badaczy opracowujących najnowszą historię regionu.

Nowy podział administracyjny kraju zmienił usytuowanie Biblioteki w strukturze instytucji kulturalnych Polski pld.-wsch. i zmniejszył zasięg jej oddziaływania. Wynikiem tych przeobrażeń był nowy statut i zmiana nazwy na Wojewódzką Bibliotekę Publiczną. Mimo to nie zmieniła się jej rola w stosunku do sieci filii działających na poszczególnych osiedlach Rzeszowa. Starania pracowników zmierzały do jak najszerzego upowszechnienia usług bibliotecznych w środowisku, które z biegiem lat ukształtowało znaczący ośrodek akademicki na ścianie wschodniej Polski. Czwartym okresem dziejów rzeszowskiej księżnicy zamykający się w l. 1990-98 to lata walki o miejsce placówki w łańcuchu przemian dotyczących kultury. Równoległe z pracą na rzecz społeczności miejskiej podtrzymywano funkcję naczelną placówki szczebla wojewódzkiego sieci publicznych bibliotek powszechnych w małym woj. rzeszowskim. Ostatnie dziesięciolecie XX w. to dekada zabiegów o komputeryzację procesów bibliotecznych, stanowiących jeden z czynników modernizacji merytorycznej działalności bibliotecznej. Najważniejszym niepowodzeniem było natomiast fiasko starań o nowy obiekt biblioteczny, godny stolicy Polski pld.-wsch. Warunki ekonomiczne oraz brak zrozumienia dla tej sprawy ze strony władz przyczyniły się do zaniechania zaawansowanych starań mgr. Z. Daraża o adaptację 3 kamieniczek w rzeszowskim Rynku na cele biblioteczne dla WiMBP.

Zasługą dyrektora mgr. Stanisława Turka (od 1990) i jego współpracowników jest utrzymanie pozycji Biblioteki w gronie największych bibliotek Rzeszowa i Polski pld.-wsch. Biblioteka prowadzi wiele specjalistycznych agend bibliotecznych i 17 filii miejskich, których łączne zbiory wynoszą obecnie wg danych na koniec 2000 594 004 vol. Składa się na nie 548 699 vol. druków zwartych, 15 296 roczników oprawnych czasopism i 30 009 jedn. ewid. zbiorów specjalnych. Prenumerowanych jest 267 tytułów czasopism bieżących z różnych dziedzin wiedzy. L. 1998-2002 były okresem wdrażania zapisów ustawy o bibliotekach z 1997. Dorobkiem organizatorskim ostatnich lat jest kreowanie Sekcji Informacji Komputerowej w ramach Działu Komputeryzacji Procesów Bibliotecznych.

Sukcesem w kilkudziesięcioletniej działalności WiMBP jest kształcenie nowych kadr bibliotecznych, które trwa nieprzerwanie od 1953, tj. od zorganizowania Punktu Konsultacyjnego Państwowego Ośrodka Korespondencyjnego Kształcenia Bibliotekarzy. Obok funkcji

szkoleniowych Biblioteka realizuje również zadania instrukcyjno-metodyczne.

Andrzej Jagusztyn

Encyklopedia Rzeszowa